

ԵՐԵՎԱՆԻ ԵՐԵՐԵՏԵԼԷ

ՕՐԵՒՐ

ՔԱՂԱՅԵՐԵՆ ԲԱՆԴԱՐԱՆԻ ԵՒ ԸՆԴՈՒՆԱԾ ԵՐԵՐԵՏԵԼԷ

ԵՕԹՆԵՐԱՐԻ ՏԱՐԻ

ԶՄԻՒՐՆԵՐԱ ՌԵՐԵԱԹ ՈՅՈՒԼԻՍԻ 1847

ԹԻՒ 289

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Կատարելու պահին . 8 յուլիս :

Յայտնի է հասարակութեանը թէ համայնական իրաւունքն ունի և Յունաստանի մէջ պատահած վեճին կարգադրութիւնը բարձրագոյնով Մէթէրնիքի իշխանին յանձնուած էր . որ Լատարիոյ տէրութեան գլխաւոր նախարարն է . Լատարիոյ իշխանին որոշմանը համաձայն աւտարիացի պատերազմական շտաբներ մը պիտի գար Լատարիոյն , և Քաղկէդոնի կողմէն յատուկ նամակ մը բերելու էր . որով այս առիթով իշխանը ներողամտութիւն խնդրելով , Բարձրագոյն Իսկանդրի օմանեան դեղագան մօտ Մուզուրիոյն եղած նախատանայր համար , պիտի հրաւիրէր զնորին վեճութեանը որ Լատարիոյ դաւանայ և իւր բարձր պաշտօնը շարունակէ ի գործ դնելու : Զիշեալ աւտարիական շտաբներ , ինչպէս որ կրտսերու էր , անցած տմու Չին հաստ , մօտ Բաղէթին կողմէն նամակ մը բերելով արտաքին գործոց տեսուչ փոխմարտի Լիւի Բէնիտին գրուած . որուն յանձնու էրաւ Լատարիոյ դեղագան Սթուրմիքի կողմէն ձեռն օրը :

Հետեւեալ օրը Լիւի Բէնիտի գեղարար Լորա Բալլին և Սթուրմիքի կողմէ փոխմարտի Լիւի Բէնիտին տեսուչութեան երթալով անոր հետ երկուր ժամուանակ խորհուրդ ըրին Յունաստանի վեճին վրայ : Լիւի գաղտնիքի հինգ մեծ տէրութեանց փոխարինելու մէջն ալ խորհուրդ եղաւ այս գործին համար :

Թէպէտեւ ամուս Կին Բարձրագոյն Իսկանդր ալ մեծ ժողով եղաւ նախագահութեամբ մեծ Լատարիոյ բարձրագոյնով : Լիւի փառաշին , ուրտեղ իրաւի պատուեցան տէրութեան գլխաւոր նախարարներ և երկուքի պաշտօնատարները , պարտ-

աւանդին տակաւին յայտնի չէ ինչ որոշում ըլլալը Յունաստանի վեճին վրայ :

Բարձրագոյն Լիւի Բէնիտի իւր յայտնի օմանեան կառավարութեանը համար , որուն կառավար զօրքերը Տիգրիս գետը անցնելով , Պէտերհան պէյին վրայ խիստ քաջութեամբ յարձակուեր են , և ստատիկ ջարդ մը տալով անոր զօրացը մեծ յաղթութիւն ըրեր են : Լիւի հանրապետական կրկնածու թէ այս ապստամբութիւնը արդէն վերջացաւ , քանզի Պէտերհան պէյին , գլխաւոր միայն 5-600 հոգի մնալով , և ամէն կողմէն ներքէ մնացած ըլլալով , երկրորդութիւն չկայ թէ , թէ ժամանակի մէջ ձեռք պիտի անցնէ :

Կայսերական հրովարտարու հետեւեալ փոփոխութիւնները ի գործ դրուեցան :

Կատարելու պահին մարտական վերադասումը Մուքթար պէյը Կարտասու կառավարին կողմէն գործակալ (Բարիս Բէհիա) անուանեցաւ Բարձրագոյն Իսկանդր :

Հալիմ Էֆէնդի , որ զինուածոց ընդհանուր տեսուչ (Էպիսկոպի) էր , Սիլիսիայի և Քիւսիսի շրջանէն ի կառավարի անուանեցաւ :

Կատարելու պահին ընդհանուր վերադասումը (տես նախորդ) Հալիմ Էֆէնդին զինուածոց ընդհանուր տեսուչ կարգեցաւ :

Բարձրագոյն կառավարութեան ժողովին անգամ թէ վիճի պէյն ալ ընդհանուր վերադասումը անուանեցաւ Հալիմ Էֆէնդին տեղը :

Իրագրիս նախնիաց թուով ծանուցինք , թէ օգոստոսի ամսու Սթուրմիքի ցանկալով իւր կողմէն անհրաժեշտ գործունեութեանը արարողը մը տալու փոխմարտի Տիգրիսի իշխանագան դերդաստա-

նին , որ շատ տարիներէ ի վեր անձնանշէր ընդհանուր և հաւատարմութեամբ կրճատային օրմանեան կառավարութեանը , բարեհաճեցաւ յունիսի 16ին պղծելու թեան երթալու յիշեալ մեծապատիւ պաշտօնատար Լիւիսուս գեղի տունը : Լիւի ամուս Կին շարաթ օրը Լորին Վեհա փառութեան մայրը օգոստոսի ամսու Սթուրմիքի ամուս Լիւի Բէնիտի ընկերութեամբ կայսերական պարտիքանի մը երկուքի տիկնայց անցելու թեան գնաց Տիգրիսի ափով անցալով տիկնային , և անոնց պատրաստած բաղնիքի փառատար նախաճաշկը և ճաշը մարգարիտաքար ընդունելով , ըստ ամէնայն մտին խիստ գոհ եղաւ այս ազատագրի գերդաստանին համապատասխան գնացելի փարձուքին , որ հոգեկան անհաւան տիկնայց բնական ձիւք մըն է : Օգոստոսի ամսու Սթուրմիքի Կարձար իւր մեկնելէն առաջ ի նշան բարեհաճութեան սգաւ մանդեաց մեծագին տուփ մը ընդհանուր Տիգրիսի Կարձար շէրիպին , նմանապէս ազատագրեաց լաթ մը Պոզու շէրիպին և Կինի լաթ մը Սիհրան շէրիպին :

Օմանեան կառավարութիւնը այս օրերս զինուորական գործունեաց անհրաժեշտութեան վեց հոգի և խրից ի Փարիզ իրենց զանազան ուսմանը կատարելագործելու համար :

Լիւի Բէնիտի մեծապատիւ Կարձար տեղան , որ քանի մը ժամանակէ ի վեր Բարձրագոյն Կրան դեղագանութեան պաշտօնը կրկնէր ի Պէրլին (Կրուսիս) անցած շարժութեամբ հասաւ ի Կրասն զինուորիկա տառարիական շտաբանաւ :

Արդիպատի բարձրագոյնով Փոխարքային պատերազմի տեսուչ փոխմարտի Լիւի Բէնիտի , որ գրեթէ ամիս մը ի վեր այս մայրաքաղաքը կը

ԻՆՏԵՐՎՅԱԼՆԵՐ

ՏԻՒՏ ԲԵՒԷՆԻ

Լիւի Բէնիտի ամուս Կին գիտութեան ըստ ինքեան գովելի և պատուական են , միայն թէ որ ինչ հակառակորդ ու չարաչար քանակեցան են : Լիւի Բէնիտի ամուս Կին արտաւան մըն է զինուորական իշխանը , բայց թէ որ իւր շինած զինքերը բարձր ալ մարդ ստաննելու գործածուելին են , անկէ զէջ ու անարգ արուեստ չէր ըլլար , փոքն զինքն գործիրը , որ մարդ իւր պիտոյցը և իւր անձին պաշտպանութեանը համար հետաքննէ , անոր ու ըրէր գոյն գործիր մահու . որով կրկնային ինքն արուեստն ալ , չէ թէ արհեստ ալ անոր հետ իւր ընդդէմ օրինաց մարդ կուտեան : Լիւի Բէնիտի անհրաժեշտութեանը անհրաժեշտ արտաւան մըն է . մարդ կանց գծագրութիւնները ըստ բնականին ճարտարութեամբ համար գտնուած , ինչպէս թէ որ անհրաժեշտ նկարիչը , միայն մարդ կանց անհրաժեշտ քաղաքաշինութեանը գծագրելու

ըլլար նէ , ինչ արժէք , ինչ արդ կուտենար պատկերահանութիւնը :

Լիւի Բէնիտի ալ բժշկականութեանը անհրաժեշտ ու խիստ փափուկ արուեստ մըն է . անոր արդի հեղինակներէն մէկը , քահանայութեան ետքը երկրորդը կրկնէ , որուն գործը պիտի ըլլայ իւր լուսաւոր հանձնարար և փորձառու գիտողութեամբ հիւանդներուն և անասնոց ախտանշանները առողջութիւնը լուսննել , կամ թէ այսպէս ըսեմք , անոր նորէն կեանք տալ , որ ի թէ մանր բնական ըլլալով , կրկնեմք արժէքն չէ թէ իր բարձրագոյն բնութեան , ինչպէս կրկնէ մէկը , ալ և շատ արարագանութեան մէջ իր բնական պաշտօնեաց տեսուածային նախախնամութեանը :

Լիւի Բէնիտի գաղտնաբերութեան տակ ինկած է արդեօք այն բժիշկը , որ իւր ազգայնութեանը յիշատակը , կրկնեմք անհրաժեշտ հասարակութեան օգտին նուիրել , իր բնականաւոր անոր առողջութեանը և ապրանքին ջանքը , որ մէկ ձեռքով հիւանդին բաղնիքակը (նախը) գնելով ,

միւս ձեռքով մահացեալ անոր երակներուն մէջ անգագապէս կրտարածէ , ու երբ որ անասնոց իւր ներքինութեանը և տեսաբանացը մէջ բարձր վիճակ մտածեալով իւր առողջութեանը համար դեղ ու դարման կրկնէր , կրկնէր այն սուտ ու տգէտ բժիշկին ձեռքէն , որ միշտ իւր ճարտարութեանը և փորձառութեանը վրայ տրտախարար վտահագամ է , անհեղին ու անհաւան կուտ թուրին մահացու հարուածքը , որով իւր կենդանութեան յոյսը ու քաղցր տիկնայնութիւնները , որ բժիշկը նենգաւոր հաւանդներով չուստարար կրկնէր ինքնին , կ'երթայ գեղեցիկ նին մէջ կրկնէ :

Լիւի Բէնիտի արդէն ամէն մարդ չկրկնէր համար բանեցրել , միշտ փառաբանաւոր ու երկիւղալի անպատեւ արարելով բժիշկանութեան ալ փառանքաւոր ու երկիւղալի տեսել պէտք էր այն բժիշկը , որ գործողութեամբ չէ թէ արհեստը , ու գիտութիւնը ստեղծէ , ալ միայն պէտքէն հիւանդութեանը և դերդ անանները սորվելով

գտնուի օդափոխութեան համար, յունիսի 23ին պատիւ ունեցաւ Նորին Ս. Ե. հափառութեանը ներկայանալու, որ մեծ մարդասիրութեամբ և արժանաւոր յարգանքով ընդունեց զինքը:

Պարոնից վեհափառ Շահը ցանկալով իւր արքայական բարեհաճութեան ապացոյց մը տալ խոստանդնուպօլսոյ իւր դեսպան վեհափառ Մեհմէտ խանին, մեծագին լոհորով մուշտակ մը (քիւրք) խորկեց անոր, նմանապէս յիշեալ բարձր պաշտօնատարին հօրեղբոր Նստիֆ միրզա Խալա հիւսնապին, և դեսպանատան խորհրդոյ քարտուղար հաճի Շիւսէյին ազգային մէյմէկ պատւոյ նշան խորկեց:

Մեծամեծ պատրաստութիւններ կը քան ի Հայտար փաշա Նորին Ս. Ե. հափառութեան որդւոց թլիստութեան տօնախմբութիւնը կատարելու համար: Յիշեալ կայսերազուն երկու իշխանաց հետ 8000 մանկունք ալ պիտի թլիստութիւն կըսեն, որոնց դրամական պարգևէ ի զատ մէյմէկ ձեռք հագուստ ալ պիտի տրուի արքայական գանձէն: Արհատաւան թէ այս փառաւոր տօնախմբութեան ծախքը 30 միլիոնի պիտի հասնի:

Առատաբաւ օգոստոսիառ Սուլթանը ուղեւոր իւր գահունակութիւնը յայտնել կառավարութեան բազմաթիւ բարեջան պաշտօնատարաց հաճեցաւ մարդասիրաբար 2 միլիոն 750,000 զուրուշ նուէր ընելու անոնց, և այս գումարը իւրաքանչիւրոց բաժնուեցաւ իրենց աստիճանին և պաշտօնին համեմատ:

Յարգանքով լարգ անեան պարոն Յովսէփը որ նաւարանի պաշտօնատարութեան թարգման է և պարոն Քոնսթանթին Սարթիսը, որ ծովային զօրութեան զիւսնատան թարգմանութեան պաշտօնը կը վարէ, երրորդ կարգի մէյմէկ Նիշի իֆէիսը ընկալան օգոստոսիառ մեծազօր կայսեր կողմանէ յապացոյց իրենց բարեխախտած հաւատարիմ ծառայութեանցը:

Քիւսիւն հարկանող մեծահամբաւ մօսիւ ի խճը որ Մարաքադաքս հասնելն ի վեր երկու անգամ հրապարակական ապացոյցներ տուաւ իւր զմուշ լելի արհեստին և հագուազիւս տաղանդին, անցած շաբթու աղամանդեայ Նիշի իֆէիսը ընկալաւ օգոստոսիառ Սուլթանէն, որուն ներկա

յութեանը արդէն պատիւ ունեցաւ նոյն նուազարանը հարկանելու որանչելի փարպետութեամբ մը, ինչպէս որ յառաջմանէ ծանուցեր է մը: Յիշեալ երեւելի արհեստաւորը ամուսն ին ճամբայ ելաւ Կարադերթալու, ուսկից ցամաքով Օսէսա պիտի անցնի:

Վեյոլուի թէաթրոյին առաջին քարին հիմնադրութիւնը յունիսի 23ին արժանաւոր հանդիսիւ կատարեցաւ նախագահութեամբ Արգարութեան բարձրագոյն ատենանին խորհրդոյ քարտուղար վեհափառ Մուստաֆա Էֆէնիսին:

Նարոնի տէրութեան դեսպան մօսիւ Մարգորանան, անցած շաբթու Վեյոլու տէրէ գտցած ըլլալով, Վեյոլուի իւր տունը դողեր կը մտնեն, և մէկ պղտիկ անտուկ մը կը խրելնեն, որուն մէջ 60 հազար զուրուշի ոսկի դրամ, մէկ աղամանդեայ տուփ, իւր պատուոյ նշանները և քանի մը խիստ հարկաւոր թուղթեր կային: Մօսիւ Մարգորանան Վեյոլու տէրէէն դառնալով ամէն զգուշաւոր միջոցներ ի գործ դնել կուտայ այս չափաւոր զոնէլու համար, կամ թէ կարելի է գողցուած անտուկին մէջ եղած հարկաւոր թուղթերը ձեռք ձգելու համար, որոնց վրայ աւելի կը լուսնայ քանթէ միւս մեծագին բաներուն վրայ: Նստւած ամենայնիւ մինչև ցայսօր ամենին յաջող վախճան մը չունեցան անոր հետադօտութիւնները:

Թարափիս դեղը (Կոստանդնուպօլսոյ) անցեալները սաստիկ կուիւ մը պատահելով նոյն գեղի բնակիչ նաւակալարաց և հէլլենական վաճառականի նաւու մը նաւատուեսոյ մէջ, կու տօնելէն երկու հօգի մեռան, և մէկ երրորդ մը չարաչար վիրաւորուեցաւ:

Նրապիսիւնէն եկած լուրերը կը ծանուցանեն թէ Քոնսթանթին քանի մը դիպուած պատահեր է ի Տփլիս, բայց այս լուրը հաստատու թեան կուրօտ կը համարուի:

Այրիստու կուսակալ Մուստաֆա փաշան, և Պօքիլայի կուսակալ Ռահիմ փաշան պատիւ ունեցան անցած շաբթու Նորին Ս. Ե. հափառութեանը ներկայանալու, որ խիստ մարդասիրութեամբ և յարգանքով ընդունեց զանոնք: Օգոստոսիառ Սուլթանը ցանկալով իւր մասնաւոր

բարեհաճութեանը նշան մը տալ Ռահիմ փաշային, շնորհեց անոր իւր կենդանագիրը՝ աղամանդեայ քարերով զարդարուած:

ՍԵԼԱՅԻԿ. 23 յունիսի: Վաղաքիս կոտավարից վեհափառ Շահի փաշան անցած շաբթու օտմանեան շոգենուով հասաւ, և իւր բարձր տատի ճանին վերաբերեալ պատուով ընդունեցաւ: Աւրոպայի տէրութեանց հիւպատոսները փութացան այցելութեան երթալու Նորին Ս. Ե. հափառութեանը, որ մեծ մարդասիրութիւն և աղնուական վարմունք մը ունեցաւ անոնց հետ:

Նարանիայէն եկած լուրերը կը ծանուցանեն թէ այս նահանգին մէջ պատահած խոտիւ թիւնը և աղմուկը այնքան մեծ ու վառանգաւոր չեն, ինչպէս որ առաջի բերանը կարծուեցաւ, միայն ճաշեալ ըսուած աղանդիցի զլուստոր մը 4-500 հօգի իւր գլուխը ժողովելով ապստամբեր է օտմանեան կառավարութեանը դէմ, և հիմակուհիմա բարձր և ապարաժուտ լեւոն մը վրայ ապստաններ է, որ Տէրլինայի և Արեիրօքաթթոյի մէջ տեղ կիւնայ: Վեյոլու փաշան, որ քանի մը գունդ զօրքով այս ապստամբ անձին ետեւէն ինկած է, կը յուսամբ թէ քիչ ժամանակին ձեռք պիտի ձգէ:

Նարանիայէն եկած վերջի լուրերը կը ծանուցանեն թէ յիշեալ բողաքը սաստիկ հրկիզութիւն մը պատահելով բոլոր շուկան հրոյ ճարակ բերէ, ուրտուղ 300էն աւելի խանութ կային: Նստւած լուրը դիպուածին պատճառած վնասը մէկուկէս միլիոն զուրուշ կը հասնի կըսեն:

Քանի մը օր շարունակ սաստիկ անձրև եկաւ և մեծ փութովի կգու, ու Ֆրանկոյ թաղը Նարոն, պոչի տուն մը կ'ընկնէ իջաւ, բայց բարեբաղդաբար մեծ վնաս մը չպատճառեց: Վաղաքիս լամարիայի քանի մը գեղորոք շատ կարկուտ գալով բաւական վնաս ըրեր է հունձերուն:

ԱՆԷՔՍԵՆՍԻՒՐԻԱ. 24 յունիսի: Նշանակութեան արժանի երեւելի նոր լուր մը չունիմք ծանուցանելու: Արտաքին բաղաբաւանութիւնը մեծ հանգարտութեան մէջ է բարձրագոյն Պոստաքային խահմէ և ինստուտուն կառավարութեամբ, իսկ ներքին բարեկարգութիւնը և պայծառութիւնը

և քանի մը մանր ցաւերու դեղերը ճանչնալով, կը մանէ հասարակութեան մէջ, և Նիկիտայի տըրուելու պատիւը նախանձաբար ինքը իւր վրան գրաւելու կը ջանայ: Աւրոս որում յայտնի է պատճառը, այսպիսի տգէտ բժիշկները միշտ աղքատ ողորմելի ալ կը մնան, ու թէ որ հիւանդի մը ձեռք զարնելու ըլլան, կընային որ թէ ստակ կարելու տեղ է նէ, անոր հիւանդութիւնը որ կարելի է ութ օրուան մէջ ընդմտուել էր, կերկնցընէն ինչուան ամիս մը, և այն խեղճ տառապեալը իւր շահուն գործիք մը կընեն, Աւրիսի կընայիս որ շատ անգամ այն թիւն ու դիւրաբու ժելի հիւանդութեան արտօնութիւն տալով, վերջապէս կը զոյրանայ կ'ապստամբի ցաւը, չկրնար առաջը տունել ու կը վերջանայ ողորմելի հիւանդին մահուամբ: Բայց այս միջոցին մէջ ամենին ին համոզանքները ձեռք չէ թողուր, կը ջանայ որ մէկ կողմէն ախտին որքան դէշ ու իրենց լեզուով զօրքեմք օտարաբար ըլլալը իմացընելով, միւս կողմէն ալ յուսահատութեան մէջ չձգելու համար զի

րենք, փաղաքական խօսքերով կը ջանայ ընտանեաց սիրտ տալ կամ մանաւանդ անոնց սիրտը շահելու գերել: Անի ձեռքը գիրք մը, ու անոր մէջ եղած կարգադրութիւններուն ու կառավարութեանց այնպէս ոգով ու կուրօքէն կատարած է, որ կարծես թէ նոյն ինքը գիրքը պիտի ընդունէր, և այսպէս մեքենայական սքով վարուելով, առանց հիւանդին տրամադրութիւնները, խառնուածքը և կենսական բնութեան բուն պրոպագանդները և կամ կընտանեան խորութիւնները զննելու, կը ձգէ հիւանդը ստիպել վրտանդներու մէջ, ուսկի շատ անգամ չ'ընտար ողջ վրթիլ:

Հիւանդին տէրերը, իրեն վտանգի մէջ ըլլալը իմանալով, կու գեն անոր վրայ օժանդակ մը ընել, այսինքն ուրիշ փարպետ բժիշկներ հաւքելով ախտացեալ անձին հիւանդութեանը վրայօք խորհրդապիցութիւն ընել և անոնց կարծիքն ալ իմա նաւ: Բայց այն որ բուն բժիշկն է, իւր սովորական համոզութիւններով կը ջանայ անոնց միտքը

դարձնել, ցուցնելով թէ հիւանդը ինչպէս որ իրենք կը կարծեն, երկիւ զալի վիճակի մէջ է, այլ օր ունի որոշուած, և իւր ընթացքը ու զբաղմունքը տարբէն է, ալ վախ չկայ, վառանգաւոր հիւանդութիւնը կընէ մահացու չէ, Նստւած լուրը կը ջանայ իւր պատիւը պահել, իւր փարպետութիւնը ուրիշ բժիշկաց առջև չ'մտնել, չ'սայտառակել: Չմտածէր թէ մարդս որքան գիտուն ու փորձառու ալ ըլլայ, միշտ ուրիշն խորհուրդներուն կուրօտ է, ինչպէս կ'ընէ գեղեցիկ խմտոր, Նստւած քան զատող առաւել է փառօք, ուստի յայտնապէս զօրքեմք ասանի բժիշկներուն իրենց հիւանդին վրայ ուրիշ բժիշկաց կարծիք խմտող չուզի իրենց տգիտութիւնը յայտնուելու վախէն է, Աւրիսի դժբաղդութեամբ, ինչպէս խիստ շատ անգամ կը պատահի, հիւանդը մեռնելու ըլլայ նէ, այն ժամանակը իրենց վարդ սպիտակութեան ու գիտութեան ամենին ին փառ չտալով, բոլոր յանցանքը խեղճ հիւանդին դժբաղդ ճակատաւ գրին կու տան, և ախտայ Նստու ծոյ կամայք կընէ

որի, որ տաւ զկերթայ : Նորին Մարգարեթեան աշակերտութիւնը խիստ բարւոյք վիճակի մէջ է , և անբաւար հոգ կը տանի տխուր մեծամեծ շինութեանց յառաջագիմութեանը վրայ : Յիսուն հազար հոգիէն աւելի շարունակ կը բանին Նեղոսի ցանկապատը որ յառաջ լամպրնիլու , որպէս տեղի վրէպ գետին ջուրերը առատաւալ չբոկած այս երևի գործը արդէն կատարուած ըլլայ :

Իսրայէլի փաշան Ռուհ կը գտնուի Հիմակու
Հիմա, ուրտեղ կանչէ Լուա մօտիւ Տանասթա
զին: Այդիտ փաշան դեռ Վերին Եգիպտոսէն
դարձաւ:

Երբ Նիգղիսկան շոգենաւը այս առտու հասաւ
Քաթայէն Հնդկաստան երթալու Նիգղիս իւր
մօկները բերելով. բայց Հնդկաստանի շոգենա
ւը դեռ Սուէզ հասած չէ :

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

ԱՆԴՂԻԱ . Լատարա , 18 յունիսի . Ղրեթէ բոլոր օ
է , րազ իրեները համաձայնութեամբ կը հրատարակեն ,
թէ տէրութեան խորհրդարանին ժողովը յո լիս
առջի օրերը պիտի վերջանայ , և անվիճապէս պի
տի սկսի ազգային նոր երեսպիսխանաց ընդ հանու
րատութիւնը | Նոտրայի ընտրող ազատասէր բա
ղասացոց ժողովը չորս հազի նշանակեց յիշեալ
մարդաբազմին երեսպիսխան կարգելու համար .
որոնք են | պոտ Ղօհն Նիւսրը , միսթր Նէթըրը
որ Ղօրծ | Հրբընդը , և պարոն | Իննէ Լտը Սթ
կըր , Հասարակօրէն կը կարծուի թէ այս չորս
երեսքի անձիւքէն պարոն տը Սթէկըր երեսպի
սխան պիտի ընտրուի . սակայն այս մեծահամբաւ
անշնանօրը ազգաւ հրեայ ըլլալով , մեծ դժուա
րութիւն պիտի ծագի . ըստ որում | Իրադրանչիւր
երեսպիսխան կը պարտաւորի հրապարակաւ երգում
ընէ սուրբ Կրօց վայ | Իւր պաշտօնը հաւատար
մութեամբ վարելու համար : | Ետեւ ամենայնիւ
իբրեւ թէ ատենակալ իշխանաց խորհրդարանը
միտք ունի այս արգելքին մէկ ձաւոր Գաննէ Լինչե
կէ կերպիւ :

Ինդ հանրապէս արմտեաց հռնձքը ամէն տեղ
առ առ կերելի այս տարի. և օտար երկիրներէն
լիկոտ շատ ցրեն գալով, արմտեաց զինները
բաւարմապէս իջան, մանաւանդ իսրայէլացի մէջ

^{հոր} ծային այն գործքը , թէպէտեւ դեռ չմեռած՝ ա-
^{նոր} ինչացը վախճան էրաշխատ որ ալ կըլլային :

Նա այս է տղէտ ու սուտ բժշկին նկարագրի
 րորուն՝ ԼԹէ պատկերհան մը տղեղ կենդանա-
 ղը (քարխաղաւ րան) ընէ ւ տղեր, պէտք էր որ
 անոր մէկ ձեռքը Վսեղեպիտան օձապատ գաւառ-
 անը տոր, և միւս ձեռքը արծըթէ ու աղա-
 նեղեայ սուր մը, որուն վայրենութենէն հի-
 ւանդին աչքերը առնու ելով, չտեսնէր՝ այն մահա-
 ցու հարուածքը, որ պատրաստ է անոր ձեռքէն
 ընդունելու: Վսեղ այն քաղքին ու այն ժողո-
 վաբդին, որ այսպիսի բժշկի մը վիճակած է, որուն
 պատեալին անուանը տղիտաբար վտտահանալով,
 էր սրհաւին ու հիւանդութեանը մէջ օգնական
 լիկործէ անպու թ մահուն ժանկքնեղին զիւրը ու
 շտեղլու, և ալիկածեալ ծախու մէջ փրկու թեան
 տախտակ մը, որնոր ձեռք ձգեւով, կարծէ թէ
 անով իւր կենանքը պիտի ազատի, չմտնար թէ
 ինչ մեծ վտանգ է անիկա իրեն, որ իւր համ-
 արկեր իտքերովը գեղեցիկ ու ծառագործ ծառ

վասն որոյ երկբայու թիւն չկայ, թէ սովաւն պատ-
ճառաւ երբեմն երբեմն պատահած խռովու-
թիւնները այսուհետեւ բարբոսիկն պիտի դադարին
Մեծին Վրիդանիայ զանազան նահանգաց մէջ և
կառավարութիւնը ազատ ըլլալով այսպիսի նեղութիւն-
ներէ, հասարակութեան յառաջագիմութեանը և բարօրութեանը համար ևս առաւել
խնամք պիտի տանի:

—Պրօվլինի գուբար, որ Պաղլիյի գետաբան անուանեցաւ ՚ի I տնտրա, յուլիսի առջի օրերս կըսպաւսուի . իսկ նախորդ գետաբան Սէնդ Օլէքի կամը որ տակօւնն այս մայրաքաղաքս կըդանուի , այս օրերս ճամբայ պիտի ելլէ Փարիզ դառնալու :

Կառավարութիւնը հրաման իրեկեց ՚ի Վօրթս
մութ և ՚ի Վուրթիչ, որ անմիջապէս չորս պատե-
րազմական նաւեր զինեն, և պատրաստ ըլլան Չի-
նատաան երթալու՝ այն կողմի ծովուն անդղիա-
կան նաւատորմիցը դորսցու ցանելու համար :

ԳԱՂԱՒԱՒ Փարիզ, 20 յունիսի : Մօսիւ Լ՝միւլ տը
ժիրարտէն, որ Լ'Էս ըսուած երեւել լըպզրին
գլխաւ որ հրատարակիչն է, և միանգամայն ազ-
գային երեսփոխանաց ժողովոյն անգամէ(1), իւր
օրագրին մէջ տոնենակալ իշխանաց գէմ յօգուած
մը գրած էր, իբր թէ հարուստ սեղանաւոր մը՝
Խաղնոյ Վէր ըլլալու համար 80 հազար ֆրանք
վճարելու առաջարկու թիւն ըրած ըլլայ, և տոնե-
նակալ իշխանաց նախագահն ալ ընդունած ըլլայ
նոյն առաջարկու թիւնը, թէպէտե զանազան պա-
րագայից պոտճառաւ 'ի գործ չէ դուրեր : Լ'յո
յօդուածը մեծամեծ վիճմունքներու պատճառ
եղաւ, և Վերսերուն խորհրդարանը, իւր պատիւը
ջնտած կարծելով, դատաւտտանի կանչեց զյիշեալ
հրատարակիչը, որ իւր իրաւունքները օրինաւոր
կերպիւ յառաջ բերելով, և դատախազները ա-
նոր պրածը չկնայով բաւականապէս հեբբել,
մօսիւ Լ՝միւլ տը ժիրարտէնը դատաւարտու թեան
տակ ջնկու : Լ'յո զիպուածը ատենակալ իշխա-

(1) Ըբժան կը շամարիրմք ծանուցանելու , թէ Եւրոպոյի առջ. մանագրական տերտ թիւանց մէջ լրագիրնէրը մեծ ազդեցութիւն ունենալով կառավարութեանց վրայ , լրագիրի մը հրատարակու. թեան պաշտօնը իրիտ պատուաւոր ու յարգի պաշտօն մըն է . սրնոր յօժարութեամբ , ՚ի գործ կը զենեն նաեւ մեծամեծ եւ երեսելի անձնիք թէ ըստ քաղաքականութեան եւ թէ ըստ գիտնականութեան :

բաներէ առաջնորդելով, և իւր ցաւերը (թէ որ
կարելի է) մօտ ցրեն լաւ քանալով, վերջապէս կառ-
նու կըձգէ զիւր խոր անդուհոյը, ուրտեղ գար-
շտտեօիլ Մահը միշտ արթուն կէցած՝ զինքը կը-
րելու կըստատէ :

(Նյայիսի բժիշկ մը ճշմարտութեանէ ալ զրկուած ըլլալով, բոլոր առաքինութիւնները սոքի տակ տուած է. աստուածապաշտութիւնը՝ որ իւր գիտութեանը հետ խիստ մեծ կապակցութիւն մը ունի ու խիստ հարկաւոր է իրեն, ինչպէս նաեւ ամէն մարդու, ամենեւեմ իւր ոգւոյն մէջ տեղիք չէ ունեցեր, օրհասական հիւանդին անկողնոյն եզերքը նստած, որ բրիտանեական գիտութեան դասը և աստուածաբանական առաքինութեանց իսկական տխուր է, որքան հարկաւոր է որ զի ցազնութիւնը ձեռք տուած հոգեւոր գեղեր տայ անոր, և կամ իմացընէ՝ կամ նոյն հիւանդին և կամ ընտանեացը անոր մօտալուտ մահը, որպէնզի իւր մարմնոյն յաւիտենական հանգիստ չտուած, հոգւոյն հարկաւոր եղած պատրաստութիւնները բ

Նաց պատուոյն քիչ մը դպչելով, կը հաստատեն թէ մօսիւ Կիլիզն, որ արտաքին գործոց տեսուչ և գահերէց նախարար է, և մօսիւ տիւ Շաթելը որ ներքին գործոց տեսուչ է, իրենց հրաժարա կան խնդիրը պիտի մատուցանեն :

—Մուհուզ քաղաքը ամուռս 14ին մեծ տղմուկ պատահեցաւ հացի տղութեանը պատճառաւ : Խառնիճաղանճ ժողովուրդը հացագործներուն և գինեվաճառներուն խանութները տախնուվըսը ընելով բոլորովին կողոպտեցին մինչև կանոնաւոր զօրաց հասնիլը . որոնք թէպէտև խռովութիւնը դադրեցուցին , բայց երկու կողմէն ալ սատոխի կռուելով շատ մարդիկ վիրաւորուեցան և քանի մը հոգի ալ սորանուկցան :

— ԲՆԷ՝ ըստ իրեն կը հրատարակէ, Թէ Գաղղոյ տէրութեան բոլոր ծախքը՝ կայսերութեան ժամանակը՝ օրը 2 միլիոն 100,000 ֆրանքի կը հասնէր, վերանորոգութեան ժամանակը՝ օրը 2 միլիոն 800 հազարի կը հասնէր. և հիմա իսկան կառավարութեանը տակ՝ օրը 4 միլիոն 200 հազար ֆրանք ծախք կրէր :

ՍԲԱՆՈՒՄ : Հարուհակ կըլըտուցուի թէ ատեն
նուիտը իշխանաց մէջ փոփոխութիւն մը պիտի
ըլլայ մօտ օրերս , այսու ամենայնիւ տակաւին ու
ըտեալ բան մը չկայ :

Մատթիոյ լսողներն որ կը հրատարակեն, թէ Պաւլոսի նահանգին բնակչաց մէկ մասը ապրտտաբուծեան փորձ մը փորձեր են կառավարութեան դէմ, և ապտտաբները հեռագրութեան շինուածքը կործաներ են, որ Պաւլոսի մօտ հատտտուած էր, այլև ուրիշ շատ միլիաններ ալ պատշատներ են:

Կերերի թէ դեռ շատ ժամանակի պիտի անցնի , որ բարեկարգութիւնը և անդորրութիւնը ըստ ուղիմանեոյն հաստատուին այս տէրութեանը մէջ . բռնղի քաղաքական երևելի տնձանց մէջ կողմնաւորակութիւնը և զանազան կիբքերը անպակաս կը շարունակուին միշտ :

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆ : Լրկողաւակութիւնը կը շարունակուի միշտ քաղաքական անձանց մէջ, և ազգային երեսփոխանաց ընդհանուր ընտրութեանը պատշաճաւ խռովութիւններ և զանազան ազմունք անպակաս են նմանեւ քացի մէջ, ուր տեղ կ'առ ամառ

նեն ու մխլթարեն անոր վերջին ժամերը ։ Մայց
անկիա ասոնք զանց առնելով, որ ճշմարիտ բժշկի
մը բուն յատկութիւններն են, ամենեկին կենաց
և մահուան մէջ խորութիւն մը չորհեր ։ այն հի-
ւանդին բարի եւքը, որ իրմէ կըսպասուէր, ան-
տարբեր աչքով մը նայելով, խեղճին մէկ օտքը
կենաց դրանը շէմին ե միւսով մահուան օդա-
պատ տաճմանին մէջ կոխած ժամանակը, ինքը ա-
նոր քովէն խցս կուտայ կրփախցի, առանց իսկ
խցձմտանք րնելու ։

Լյա տեսակ բժիշկներէն որպէս թէ իմ յայտնի թշնամիներէս կը փախչիմ կը հեռանամ, ու կը ցնձի կայի որ ամէն մարդ ալ փախչէին, վասնզի ասոնք իրենց ազնուական արհեստը մէկ դեղեցիկ երազի մը նմանցնելով, որ առանց ճշմարտութիւն մը ունենալու և երջանիկութեան հասցընելու՝ միայն լիզալանցիկ ու սուտ հաճութիւն մը կուտան մարդուս, միւս առաքինի, բարեպաշտ և ճշմարիտ բժիշկաց պատուոյն ալ մեծ չափ կրնեն, և արհեստին ադ անարգանք կրպատճառեն .

* * *

ըստ թիւեր ամէն կերպ միջոցներ ի գործ կը դնէ իւր կուսակիցներէն երեսփոխան ընտրել տալու համար . և երկրորդ թիւն չկայ թէ պիտի յաջողի լ'յոսու ամենայնիւ շատերը այն կարծիքը ունին . թէ այս յաջողութիւնը փոխանակ ազգին յառաջագիմութեանը օգնելու անոր զանազան փորձաքննութեան պիտի ըլլայ . քանզի ատենակալ իշխանաց նախագահ մօտիւ Քօլէժիին ընթացքը թէ և բարի ըլլայ , բայց սիրոյ և միաբանութեան ան դրդուելէ հիմանց վրայ հաստատեալ չըլլալով , երբէք չկրնար ազգօգուտներ գործութիւն մը ունենալ . քանզի ընտանի երեւելի հակառակորդներն գտնուելով , ինքզինքն և Ռուսիոյ կառավարութիւնն ներքին զոհ չեն ամենեւին մօտիւ Քօլէժիին քաղաքական վարմունքէն և ըստ սրում յայտնի է թէ այս պարոյթի թագաւորութիւնը դաշնակցի մեծ տէրութեանց օգնականութեամբ և անոնց կամքով հաստատուն կը մնայ , ու ստի բնականաբար Յունաստանի կառավարութիւնը կը պարտաւորի անոնց բարեկամական խրատուցը և ազգեցութեանցը հետեւելու . ապա թէ ոչ խառնութիւնը և անկարգութիւնը երբէք պիտի ապրի չըլլայ ազգին մէջ , որոնցմէ ուրիշ գծաբաշխ հետեւանքներ ալ կրնայ ծագիլ այս նորահաստատ տկար տէրութեանը համար :

ՕՐԱԼՈՒՆ ԻՍԻՒՄ

Զինուոր , 11 յունիս :

Երբոր և Սարուխանի նահանգաց կուսակալ վեմամբայ լ'յոսու պիտի փաշան , որուն կոստանդնուպօլիսէն իջնէր հասնելը ծանուցինք լրագրիս նախընթաց թուով , 4-5 օր այս քաղաքս իւր սեղանաւոր մօտիւ Պալատիին տունը բնակելով , անցած ամսու 33ին երկու շաբթի կէսօրէն ետքը ճամբայ ելու . իւր պաշտօնատարներով Մանիսա երթալու . ուրտեղալ 8-10 օր պիտի մնայ կրտսն և անկէջ լ'յոսն իւր բարձր սրտունը վարելու պիտի երթայ :

Անցած շաբթու իկու ճանալ լէս ըստ ան թաղը գաղղոյցի վաճառականի մը տուն գտնելու մասն . բայց բարեբաղդաբար շատ բան չկրցին վերցընելու . նմանապէս գերձակի մը խանութ թանալով մէջը եղած ապրանքները կ'ապրանքին :

Այնպէս շաբթի գիշեր թագաւորին ըստ ան հայոց թաղը գետին զիմայը անհնակ տան մը մէջ հրկէզութեան խիստ վտանգաւոր գիպուած մը պատուհեցաւ . որուն սոսկալի հետեւ անքներէն Վերին Նախախնամութիւնը գրեթէ հրաշքով մը ազատեց զմեզ շուտափութ օգնականութեամբ և գործունէութեամբ նոյն տանը գրաքի հայազգի պատուաւոր անձի մը . իշխանագործ անձինք թշնամութենէ շարժեալ կէս գիշերուան տանէն յիշեալ տանը մէջ լուցիկը (պուշտաք) գնելով կրակ տուեր են . և արդէն հրդեհը սկսած էր յառաջանալու , երբոր բարեբաղդ գիպուածով մը , կամ լաւ ևս է ըսել երկնային ազգեցութեամբ , վերջգրեալարժանայարգ գրաքին կարթըննայ և խիղճն ձայն տալով , բոլոր թաղը ոտք կը հանէ . և անմիջապէս ամէն կերպ օգնութիւնը փութով հասցնելով կըմարեն կրակը , Վրաստանէ երբ կը մտածեմք թէ , եթէ կէս ժամ ետքը իմացուելու ըլլար , հրդեհին առաջը տանելը անհնար էր . քանզի հիւսիսային հողմը ստատիկ բռնութեամբ

և շատաշուքով մը կը փչէր . ուստի 1843ին հրկիզութեանէն ազտուած հայոց թաղին պղախի մասն ալ հրոյ ճարակ պիտի ըլլար :

Չեմք պիտի թէ քաղաքիս պարիսեւտ հաստարակութիւնը երբ պիտի ազատի այսպիսի եղբունաւոր և անգղամ' անձանց անօրէնութիւններէն , որոնք անպահիս ի գործ կը դրուին զանազան եղանակաւ :

Մահատարածամի համար չնուած յունաց հիւանդանոցին մօտ օր քաղաքիս մէջ ծայրը կի յնայ , չքաւոր հայ գերգաստան մը կը լընային , որուն 12 տարեկան մէկ աղջիկը երկու շաբթի օրը գողցուեցաւ . Քանի մը օր հետագայութեանէ ետքը , գողը որ յայն պարտիզարան մըն է , գտնուեցաւ և յիշեալ խեղճ աղջիկը իւր ծնողացը յանձնուեցաւ :

Արցաւիմք հոգեւոր չափ ազգիս գծաբաշխութեանը վրայ . քանզի հայոց թաղը այսպէս աւելալով մնալով և մեր խեղճ ժողովուրդը յիշուցան օտար թաղեր և հեռու տեղուանք բնակելով , ի հարկէ այս օրինակ անարժան դիպուածներ պահատ չեն ըլլար :

Այստանդնուպօլիսէն կը դրնէ թէ կայսերական հրովարտական . բարձրագոյն և անկէ փաշան մեծ ծախսելու անուանելու է , փոխանակ բարձրագոյն Մէհմէտ Վիլ փաշային . որ հիմակուհիմա առանց պաշտօնի կը մնայ :

Արախ սրաւ կըմանամք , թէ վեմամբայ Միտք անկրային սրդին մեծագոյն Վարդերես աղան , (որուն վեհանձնական բարեգութ ընտալութիւնը յայտնի է ամենուրեք) մօտ օրերս Վրաստան Պարթևէր և Վառնա ճանապարհորդութիւնը ներկայ , այն քաղքները գտնուած հայոց գաղաւթանց յատկապէս այցելութեան գացար է , և ազգախորհրդան ազաւ անոնց ամենուրեք բարեկարգութեանը խնամք տանելով , առատապարգև նուէրներ քննարկ , ի սեր և ի միաբանութիւն քաջալերելով նոյն քաղաքաց հայազգի երեւելիները , և արդէն հաստատուած ընկերութիւնները , այլև մէկ երկու ուսումնասիրական նոր ընկերութիւններ ալ կարգադրել է ի յառաջագիմութիւն ազգիս : Երբոր հայրենասիրական ընթացք մը ըստ ինքեան գտնելի ըլլալով , կըմնայ մեզ հասարակութեան մտերիմ կ'ապրանալ թիւերը հրապարակաւ մատուցանել յիշեալ օգնուագործ աղբաւէր սրայազատին :

Վարդաբիս կ'առաջարկէ Վարդի Վարդիս աղային սրաշունը . ինչպէս արդէն յայտնի է հասարակութեանը . Երբոր իրաւաւորիչ վեմամբայ Շաբիր էֆենդիին յանձնուեցաւ . որ գալ շաբթու պիտի գայ կրտսն , իզմիր :

Արդէն և այսօր խիստ տառախ տաք ընելով թշնամութիւն ընկերացութեան միջև 32 ատարիման երուարեւուն մէջ :

Օտէսպէն կը գրեն , թէ անցեալները յիշեալ քաղքին նաւահանգիստը երկաթի վրայ գտնուած անգղիացի Օտէս անուն նաւուն մէջ հրդեհ մը սրտահեղով , բոլորովին հրոյ ճարակ եղեր է , մէջը եղած 12 հազար բիլի չափ ցորենով :

Արագրիս նախընթաց մէկ թուով ծանուցինք թէ Վերինայի Միթիթարեան արժանապատիւ միաբանութիւնը Վրացո անունով օրագիր մը պիտի հրատարակէ . և թէ անոր առաջնորդութիւնը , որնոր փորձի համար տպուած էր , արդէն ընկալանք , Երբ ցանկալի է մեզ իմաց տալու հա-

տարակութեանը թէ յիշեալ հրատարակութիւնը տպուած ըլլալով , առջի թերթը յունիսի 12ին տպուած արդէն տարածուեցաւ , և ամէն շաբթու պիտի շարունակուի կանոնաւորապէս :

Անդհատան խրկած Վրացոյց ծրարները կը ընէ թէ 5-6 ամիսէ ի վեր լ'յոսու մնացել են . և մենք այս գիպուածէն ամենեւին լուր մը չունինք . երբոր կարկաթա Վրացոյց անուն պատուական լրագրին 88երորդ թիւը ընկալանք ապրիլի 17ին հրատարակուած : Երբոր կընեմք տատիկ վշտացանք իմանալով անկէջ թէ Վրացոյց երկար ժամանակ ի վեր չհասնիր եղեր ի կարկաթա , որուն բարեկարգ անհիւ հասարակութիւնը տարակուսանայ և զանազան մտտանքով թեան մէջ մնալով այսքան երկար յապաղմանը համար իրաւամբ երկրայեր են թէ , կամ մեռած ենք , կամ թէ լրագրին արագայ կարգի ծանր ճակարակութեանց տակ ճնշուելով կործանուել է : Եւ ամեն կարծեցեալ զիպուածին վրայք մեծ պատիւ կրնէ մեզ Վրացոյց իւր սրտին մտերիմ տիրութիւնը և ցուր յայտնելով : Իսկ երկրորդ գիպուածին համար այսպէս կը գրէ Վրացոյց թէ ներքին վտանգներ չայն և ոչ ոք գտաւ նմա բարեկամ ի ներքինութեան , ուրեմն ի գիմաց գերապատիւ հասարակութեան ազգիս ի սիրուած Անդհոյց պարզ և բացայայտ զայս հրատարակեմք , զի յոժարին գոյն չափ խրեանց նպատեւ Վրացոյց լ'յոսու , իբրեւ արդարեւ բարեկամը նորա և այն : Երբոր վեհանձնական և քաղաքական յայտարարութիւն մը ի գիմաց Անդհատանի ազգաւոր յորդեղեաց , արդարեւ անհամեմատ միթիթարութեամբ լէցուց մեր սիրտը , և արդէն լիովին վարձատրեալ համարելով մեր տկար հայրենասիրական փառասիր , կրկութեամբ հրապարակաւ յայտնելու մեր մտերիմ և խնամք երախտագիտութիւնը : Քանզի ինչ մեծամեծ վարձատրութիւն , և ինչ աւելի քաղաք միթիթարութիւն և երջանկութիւն ազգաւոր սրտի մը համար , երբոր այս օրինակ սիրոյ և քաջալերութեան ապրոյց ներ կընդունի , որոնց արժանի ըլլալու համար պիտի շարունակեմք միշտ ի գործ դնելու մեր տկար , բայց անխնայ ջանքը ի նպատակ յառաջագիմութեան և սրայառութեան ամենասիրելի ազգիս հայոց :

ԵՌԵՎԱՆԻ ԻՍԻՒՄ

Զինուոր , 11 յունիս :

Միկնայն հանգարտութիւնը տա և տրոյ կը ըլլաւ . նուազ միշտ . որուն պատճառը Վրացոյցին է . կ'ած անցաւ լուրերէն գտնուելու , փաճառ անունի նուազ պահտութիւնը և նաւորէից սրտութիւնն է : Երբոր մօտաւոր հունքը թէպէտեւ տատեկրեն Վրաստանի մէջ , բայց լ'յոսն և Սարուխանի նահանգները անցած տարու բնէ խիստ բիւէ , նմանապէս տուածք : Չէշմի և Վրաստանութեան չամիքը երաշտութեանն բաւականապէս փոխուեցաւ այս տարի : Տարւել , փոխան տը , մեծաքար մեծ հանդարտութեան մէջ է : Բիւիսը 100 գուրու չի ծախուեցաւ չէքին , այս տարու անհունք խիստ քիչ կ'երէի . և այս սրտաճառագուրտերը 100-105 զուրա չի կըմարտի չէքին :

ԵՏԳԱՐԱՆԻ ԱՐԵԱԼՈՒՆՈՅ ԱՐԵԱՆԵՆ